

STASYS ŠIMAITIS

Šiaulių universitetas

BARBOROS ŽAGARIETĖS-UMIASTAUSKAITĖS ATVAIZDO PAIEŠKA

In Quest of the Barbora Žagarietė-Umiastauskaitė Image

SUMMARY

The article deals with God's Servant Barbora Žagarietė-Umiastauskaitė's (1628–1648) conception of sanctity in the historical context as well as in the context of the spiritual life of the 21st century man. From an analysis and genealogy of the portraits of the Umiastauskai family, the greatest attention is given to the creation of the Barbora Žagarietė's future artistic image. Barbora Žagarietė-Umiastauskaitė's portraits created through various periods are surveyed for the first time. The results of the research provide material for the painter's studies and creation.

ĮVADAS

Šiaulių vyskupija 2005 m. gegužės 13 d. iš Vatikano gavo oficialų leidimą pradėti Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės-Umiastauskaitės (1628–1648) beatifikacijos bylą. Atsižvelgta į tikinčiųjų prašymą ir žmonių susidomėjimą Barbaros Umiastauskaitės, žmonių vadinamos Žagariete, asmenybe. Atsakymų į klausimus, susijusius su mūsų krašte pagarsėjusios stebuklų mergelės gyvenimą ir šventumą, laukia nemažai Šiaulių

apskritis ir visos Lietuvos gyventojų. Barbaros Žagarietės šventumo istorijos ištakos siekia XVII a. pradžią, t.y. tuos laikus, kai ji buvo gyva. Barbora buvo vienturtė dukra turtingų Senosios Žagarės bajorų Umiastauskių šeimoje. Ji anksti neteko motinos ir augo su pamote. Pasakojama, kad Barbora buvusi labai graži. Tobulas atvaizdas šiuo atveju bylojo ir apie gražią sielą ir dvasingumą. Ji buvo pamaldi, gailestinga varg-

RAKTAŽODŽIAI: atvaizdas, šventumas, genealogija, kūnas ir siela, katalikybė, Renesansas, barokas.

KEY WORDS: image, sanctity, genealogy, body and soul, the Renaissance, baroque.

šams, ligoniams, baudžiauninkams, juos šelpdavo ir dalijosi duonos kąsniu. Barbora buvo tvirtai apsisprendusi pasišvęsti vienuoliniam gyvenimui ir skais-tybei. Jos tėvas, vadovaudamasis ano meto didikų papročiais, siekė savaip pa-kreipti dukters gyvenimą. Pasakojama, jog Barbora žuvo gelbėdamasi nuo tėvo agresijos, siekdama išsaugoti skais-tybę ir sielos vienybę su Dievu. Žmonių ti-kėjimą Barbaros šventumu dar labiau sustiprino tai, kad jos palaikai negenda (ši reiškinį net mėginta tyrinėti XX a. antrojoje pusėje). Praėjus septyneriems metams po Barbaros mirties, t.y. 1655 m. švedams įsiveržus į Lietuvą, Senosios Žagarės bažnyčia buvo sudeginta. Iš jos rūsio iškelti karstai su didikų pa-laikais taip pat sudeginti. Nesudegė tik Barbaros Umiastauskaitės kūnas. Tai sustiprino ypatingą žmonių pagarbą jos relikvijoms ir tikėjimą Barbaros Žaga-rietės šventumu. Palaikai buvo sudėti į karstą su stiklo langeliais, kad būtų ga-lima juos matyti, ir laikomi bažnyčios rūsyje. Per keletą šimtmečių daug žmo-nių aplankė Barbaros Žagarietės-Umas-tauskaitės relikvijas, meldėsi ir per jos

užtarimą patyrė daug nuostabios pagal-bos: išgijimų, tikėjimo sustiprinimų, ste-buklų.

Liaudies brangintas relikvijas XIX a. mėgino sunaikinti carinės Rusijos val-džia ir sovietinių laikų valdžios parei-gūnai. Jie 1963 m. uždarė Senosios Ža-garės bažnyčią, o netrukus buvo išvežti ir nežinia kur nudanginti Barbaros Ža-garietės palaikai.

Dabartis reikalauja turėti kuo tiksles-nį Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės atvaizdą. Deja, iki šiol nėra nė vienos publikacijos, skirtos Barbaros Žaga-rietės-Umiastauskaitės ikonografijai. Din-gus relikvijoms, sunku atkurti tikrą at-vaizdą. Norint kuo tiksliau atspindėti Dievo Tarnaitės asmens bruožus, būtina patyrinėti Umiastovskių giminės portre-tus ir genealogiją. Tyrimų rezultatai kur kas palengvintų dailininkų darbą ir su-darytų sąlygas sukurti tikslesnį Dievo Tarnaitės atvaizdą. Šiuo atveju dailinin-kui labai svarbu kuo giliau suvokti Die-vo Tarnaitės Barbaros Žagarietės šven-tumą, taip pat jos esminį įnašą į XXI a. žmogaus ir viso žmonijos dvasinio gy-venimo praturtinimą.

1. APIE TYLŪJĮ ŽENKLĄ IŠ ŽAGARĖS IR ŠVENTUMO GILESNĮ SUPRATIMĄ

Šiandien Italijoje, Lenkijoje ir kitose šalyse yra išlikęs gausus būrys Umias-tauskių giminės palikuonių (herbas – Roch III), savo gyvenimą Lietuvoje skai-čiuojančių nuo XVI a. Buvo laikai, kai turtingi ir įtakingi Abiejų Tautų Respub-likos aristokratai nenorėjo prisiminti pa-maldumu ir gailėstingumu vargšams

pasizymėjusios giminaitės.¹ (Dėkinga iš-imtimi yra markgrafienės Janinos Umiastovskos iš Ostrorogų-Sadovskių pastangos XX a. tarpukariu surinkti me-džiagą beatifikacijos procesui).^{2, 3} Ir tai suprantama, nes XVII a. pirmosios pu-sės papročiuose vyravo sava vertybių hierarchija, o Žagarė buvo dar ir didelė

provincija. Buvusias žiemgalių genties žemes ir jos žmones nuo Vilniaus, Varšuvos, Krokuvos ir kitų Europos centrų skyrė nemaži atstumai. Anuomet plintančios Reformacijos idėjos taip pat nebuvo palankios katalikės religiniam aukštinimui. Žagarė buvo pačiame etnografinės Lietuvos pakraštyje ir ribojosi su protestantiškai nusiteikusia Latvija.

Didiko Umiastauskio dukra Barbora, iš motinos išmokusi pamaldumo ir krikščioniškųjų vertybių, realiai atliepė vietinių žmonių ilgai puoselėtus šventumo ilgesio lūkesčius. Krikščionybės, kaip Dievo meilės žmogui religijos, kelias į šias žemes buvo ilgas ir sunkus. Barbora Žagarietė tame kelyje žemdirbiams ir kitiems žmonėms pasirodė kaip pirmasis dangiškojo tobulumo žiedas.

Praėjusių kartų atmintyje išlikęs Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės šventumas šiandien nekelia didesnių abejonių. Praėjusių amžių protokolų knygose užregistruota daug liudijimų apie jos užtariamą įvykusius išgijimus.⁴ Šiandien tokie faktai teberegistruojami. Yra žmonių, kuriems Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės idealas sudėtingiausiomis gyvenimo akimirkomis gaivino širdis ir apšvietė protus^{5,6}. Tokie gyvenimo reiškiniai nepaneigia šiuolaikinio mokslo laimėjimų, dargi priešingai – skatina daugiau apmąstyti žmogaus būtį. Žmogus nėra vien gamtos dėsnų rinkinys. Mokslininkai į žmogų jau žvelgia kaip į veiklią gamtinę sistemą, kurios sudėtyje yra ir dvasinis pradas – žmogus yra biologinė būtybė, sociumo elementas (sociokultūrinė sistema) ir kartu dvasinė būtybė. Tik kykla klausimas – kaip giliai mes supranta-

me jos šventumą? Šventumo supratimas neatskiriamai susijęs su personifikuotos visumos ir vienybės aiškinimu. Tokios sampratos pasigendama Platono ir Aristotelio filosofijoje.

Barboros Žagarietės tobulo dvasinio gyvenimo žavesys ir tai, kad jos palikai negenda (Žagarėje jie išbuvo 315 metų) tebejaudina protus įvairiais atžvilgiais. Dar sovietmečiu platesnių požiūrių fizikai iš didžiųjų mokslo centrų (šių eilučių autorius juos atmena) apie tai tyliai rinko faktus ir apmąstė žmogaus, visatos ir visumos sąrangos ypatumus. Šiuos klausimus galima formuluoti kaip gilesnį kūno – sielos problemos supratimą (peržengiantį filosofinės antropologijos ribas), t.y. kaip iššūkį XXI a. filosofijai ir mokslui. Neabejotina, jog žmogaus dvasinio gyvenimo pažiūros įtakoja jo kūno lygmenis ir jame palieka organizacinio pobūdžio pėdsakus. Dabarties ir ateities žmogui šie klausimai tampa vis aktualesni.

Šiandien dar nepakankamai išnagrinėtas Barbaros Žagarietės pasitraukimo iš šio pasaulio klausimas. Nereikėtų vien tiesmukiškai priimti liaudyje paplitusį trumpą, tarsi simbolinį, paaiškinimą apie jos tėvo agresiją. Po taip įvardytu smurtu slypi konkretūs dalykai, kuriuos dabartiniam jaunimui reikėtų kuo greičiau ir kuo išsamiau paaiškinti iš krikščionybės pozicijų. Žmogus, bet kokiu atveju pasitraukęs nuo šeimos tėvo, išlieka akistatoje su dangiškoju Tėvu.

Šventasis Raštas ir Katalikų Bažnyčios katekizmas aiškina, jog „žmogaus asmuo sukurtas pagal Dievo paveikslą, yra drauge ir kūninė, ir dvasinė būty-

bė“⁷: „... mums Dievas kūną duoda per tėvus, o sielą suteikia tiesiogiai pačiu mūsų gyvybės užsimezavimo momentu“.⁸ Kūnas ir siela yra Dievo sukurti. Kiekvienas žmogus yra gavęs Dievo dovaną – suvienytus kūną ir sielą. Kadangi kūną žmogus gauna ne tiesiogiai iš Dievo, o per tėvus, tai kūnui galioja paveldimumo dėsniai. Jie taip pat priklauso Dievo sukurtajai gamtai ir visatai. Kiekvienas žmogus kaip asmuo yra savo kūno šeimininkas; tuo pačiu jis atsakingas prieš Dievą už kūno-sielos vienybę ir veikimą vienybėje su Dievu (gr. synergeia) žmogaus išganymo dalykuose. (Čia neprieštaraujama Katalikų Bažnyčios mokymui). Tėvai ir mokytojai turi padėti mūsų jaunimui tinkamai įsisavinti deramo santykio su kūnu pagrindus, taip pat padėti suprasti sielą kaip dvasinį pradmenį. Be to, svarbu išmanyti etiką, moralės filosofiją.

Barboros Žagarietės reikšmė XVII a. pradžios Lietuvos kultūrinėje – istorinėje aplinkoje nepakankamai tyrinėta. Anais laikais moters paklusnumas buvo grindžiamas prigimtinių teisės požiūriu. Buvo manoma, jog moters socialiniai uždaviniai – biologinis giminės pratęsimas. Jei gamtos sritį valdo dėsniai, tai ir sociume įmanomas prigimtinis teisingumas.⁹ Moteris turėjo paklusti vyrui, duktė – tėvui. Kitokio pasirinkimo nebuvo. Barboros pasišventime vienuoliam gyvenimui, nuoširdžiai tarnavime vargšams ir jos žūtyje galima išvelgti ne tiek tylų protestą, kiek ženklą ir perspėjimą, nukreiptą prieš ano meto

dorovinį chaosą ir tuos papročius, kurie prieštaravo krikščionybės esmei. Mažame Žagarės miestelyje atsispindėjo visos anuometinės Europos prieštaravimai.¹⁰ Deja, anuomet Europa iš Žagarės duoto ženkle neišgirdo.

Netrukus po Barboros žūties Vidurio Rytų Europoje ir LDK prasidėjo didysis XVII a. vidurio karas, vadinamas „tvanu“. Dargi XVIII a., t.y. praėjus šimtui metų po tylijojo Barboros Žagarietės perspėjimo, pasaulyje buvo apstu įvairių paklydimų: paleistuvystės, neištikimybės, gobšumo, žmogžudysčių, nežaboto egoizmo ir pan. Tai buvo išnaudotojiškų santykių ir revoliucijų amžius. Privatus, egoistiniai atskirų individų interesai įsitvirtino visu savo empiriniu akivaizdumu. Rašytojas markizas De Sade’as (1740–1814) aiškiai įvardijo senojo režimo piktnaudžiavimus. Jis nebijojo minties, jog moralinis ir fizinis žmogaus naikinimas nėra nusikaltimas: „visa sugrįžta į gamtą, kad įgautų naujas formas“. De Sade’as vis dar nesuprato, kad žmogus turi ne tik fizinį kūną, bet ir tiesiogiai priklauso Dievui.

Tarp garsiųjų to meto moterų Barbra Žagarietė iškyla ne vien kaip drąsi ir didvyriška. Jos vardą sunku būtų surasti literatūros puslapiuose, skirtuose to meto Lietuvos didikėms. Tačiau jos dorybės ir šventumas peržengė aną laiką ir erdvę. Pasiuokojimu ji išsaugojo vienybę su Dievu Kūrėju. Tokios vienybės ir visumos santykiuose galima išvelgti darnios raidos filosofiją, teologiją ir šventumą.

2. UMIASTOVSKIŲ „GENO“ PAIEŠKA PORTRETUOSE IR ARCHYVINIUOSE DOKUMENTUOSE

Iš XVII a. pirmosios pusės iki šių dienų nėra išlikę nė vieno autentiško Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės-Umiastuskaitės atvaizdo. Jos palaikams 1963 m. dingus iš Senosios Žagarės bažnyčios, iškilo būtinybė kuo tiksliau atkurti jos bruožus. Tuo tikslu buvo domimasi Umiastovskių genealogija, ieškoma įvairiais laikais sukurtų Barbaros Žagarietės paveikslų ir kitų giminaičių portretų bei fotografijų.

Pats seniausias ir žinomiausias šios giminės atstovų atvaizdas Lietuvoje – karaliaus sekretoriaus, 1653 m. Seimo maršalkos, Jono Kazimiero Umiastovskio (XVI a. pab.–XVII a. vidurys) litografija¹¹ (1 pav.). Jis buvo nedaug vyresnis už Barbarą Žagarietę ir tiesioginis giminaitis. Jo portretas, litografuotas François Grenier (1793–1867), išspausdintas J. K. Vilčinskio 1858 m. albume *Vilniaus archeologijos muziejus*. Iš portreto žvelgia dailių veido bruožų, karingas, kompromisų nepripažįstantis ir realiai viską vertinantis asmuo.

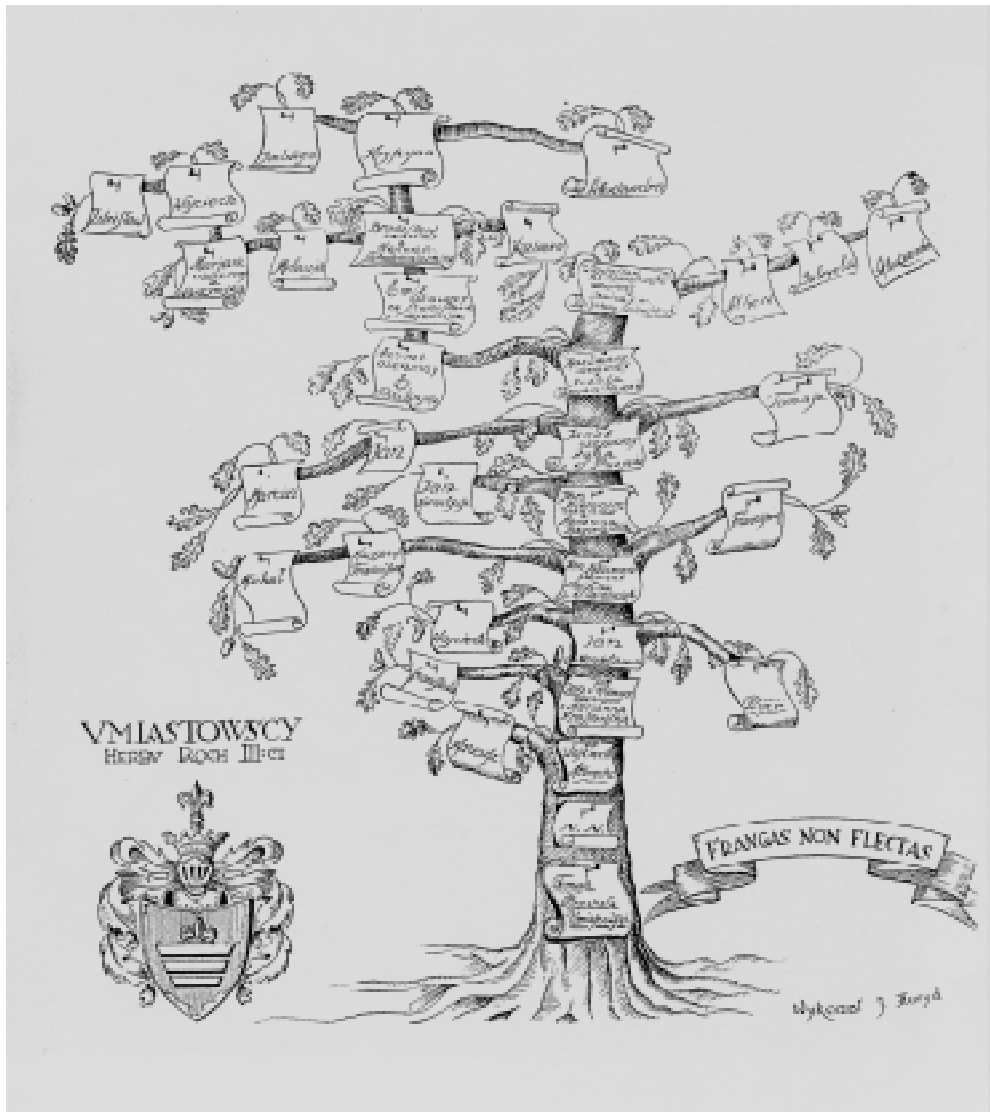
Apie 1883 m. Vilniuje buvo nufotografuotas Lietuvos Tribunolo teisėjo, teisės istoriko, Lietuvos izdo rūmininko, knygos *Lietuvos teisinis procesas* autoriaus ir T. Kosciuškos sukilimo dalyvio Tomo Umiastovskio (1760–1822) portretas, tapytas aliejumi XVIII a. pab.–XIX a. pradžioje. Iki šių dienų archyve išliko portreto nuotrauka su data ir priedašu, jog Tomas Umiastovskis rašė apie LDK 1780–1789 m. seimus¹² (2 pav.). Apie patį portretą ir dailininką jokių žinių kol kas nerasta. Meistriškai nutapytame jau-

1 pav. Litografas Grenier François (1793–1867). Karaliaus sekretorius, 1653 metais maršalka Jonas Kazimieras Umiastovskis. Popierius, litografija 36 x 26,5. LNM, IMik 1495

2 pav. Nežinomas dailininkas. Tomo Umiastovskio (1760–1822) portretas. 1883? Fotografija 13,5 x 11. LMAB RS, Fg 1-2060

3 pav. Umiastovskių genealoginis medis (herbas – Roch III). Iš kn.: Nałęcz..., p. 9

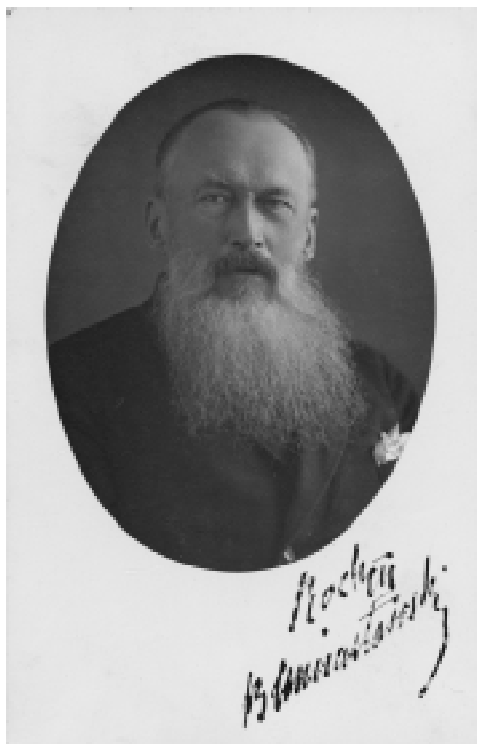
no (T. Umiastovskis buvo nevedęs) išvaizdaus vyriškio portrete galima išžiūrėti mažlaus, pareigingo, giliai žvelgiančio ir kartu romantiškai nusiteikusio asmens bruožus.

Įsidėmėtini sutapimai, reikšmingi Žagarės bažnyčioms ir XVIII–XIX a. Lietuvos mokslo istorijai. Tuo laikotarpiu bu-

vo nutraukta Jėzaus Draugijos veikla ir visos mokymo bei mokslo įstaigos perduotos Valstybinei Edukacinei komisijai. XVIII a. pab.–XIX a. pr., galbūt po Tomo Umiastovskio mirties, Naujosios Žagarės bažnyčioje neaiškiomis aplinkybėmis ir nežinia iš kur atsirado Šv. Apaštalo Tomo atvaizdas, naujai padengtas menišku

4 pav. Bronislovas Umiastovskis (1855–1933). Fotografija 11,5 x 7,5. LNM ATV 7431

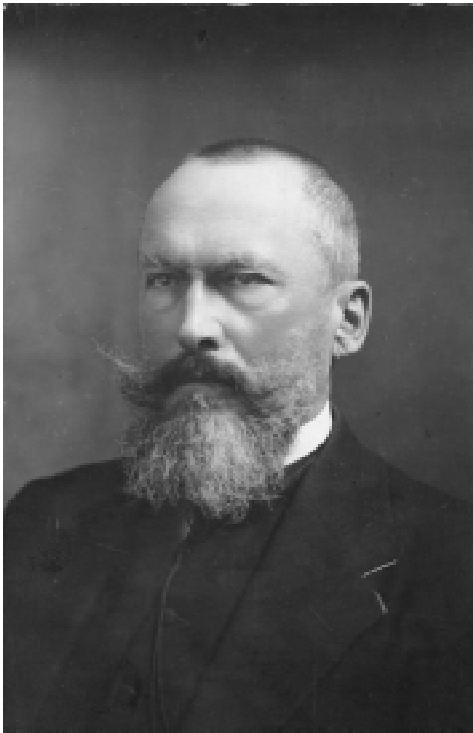

5 pav. Bronislovas Umiastovskis (1855–1933). Fotografija 11 x 7. LNM ATV 10459

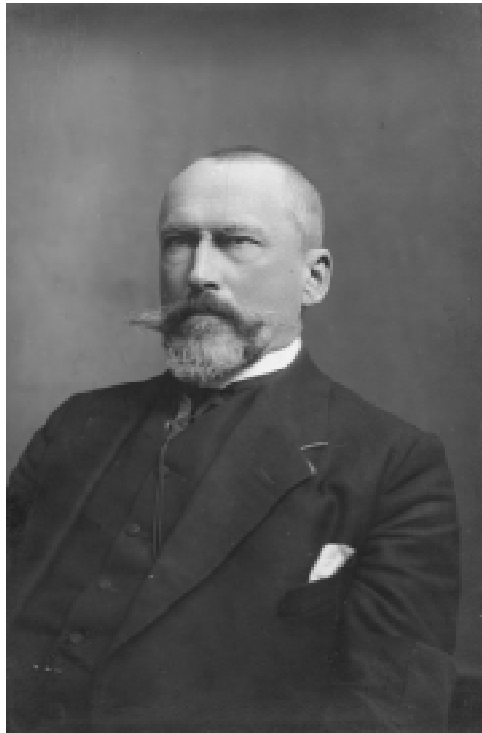
sidabruoto metalo aptaisu. Tą paveikslą, jau „atitarnavusį“, ir nuo žvakių liepsnos apdegusiais rėmais, šių eilučių autorius pirmą kartą išvydo Naujosios Žagarės bažnyčios bokšte 1996 metais. Jis kabėjo greta kito „likimo brolio“ – Šv. Stanislovo Kostkos, buvusio Pašiaušės jėzuitų kolegijos globėjo, atvaizdo. Abu paveiks-lai buvo restauruoti Henrio Fordo Europos Nacionalinės premijos už aplinkos ir kultūros paveldo saugojimą 1998 m. projekto lėšomis (projektą pateikė šių eilučių autorius). Iš pradžių manyta, jog metalo aptaisu papuoštas bažnytinis paveikslas vaizduoja Išganytoją (konsultavusių menotyrininkų ir šių eilučių autoriaus apsirikimas). Vėliau, Žagarės kle-

bonas, šviesios atminties kun. Boleslovas Babrauskas, pastebėjo, jog tai Šv. Apaštalo Tomo atvaizdas. Nuo tada abiejų šventųjų atvaizdai vėl prasmingai puošia Naujosios Žagarės šventovę ir primena istorijos momentus. Šv. Apaštalas Tomas laikomas teologu, architektu, statybininkų globėju, apsaugančiu nuo neregystės, neapsižiūrėjimo ir aklumo. Šv. Stanislovas Kostka laikomas besimokančio jaunimo globėju.

Umiastovskių genealogijoje (3 pav.), kurią 1928 m. slapyvardžiu Nałęcz publikavo markgrafienė Janina Umiastovska (mergautinė pavardė Ostrorog-Sadowska) knygoje *Szmat ziemi i zycia (Dalis žemės ir gyvenimo)*, nurodoma, jog Tomas

6 pav. Bronislovas Umiastovskis (1855–1933). Fotografija 11 x 7. LNM ATV 10457/1

7 pav. Bronislovas Umiastovskis (1855–1933). Fotografija 11,5 x 7,2. LNM ATV 10457/2

yra laikomas seniausiuoju Piežchala giminės, XV a. pabaigoje apsigyvenusios Lenkijos vietovėje Umiastow, protėviu. Umiastovskių genealogijoje jis pažymėtas pirmuoju.¹³ Tokie pat duomenys apie giminės pradininką Tomą pateikiami interneto puslapiuose.

Reikia manyti, kad Šv. Apaštalo Tomo, ne iš karto patikėjusio Viešpaties prisikėlimu ir reikalavusio įrodymų, atvaizdas Žagarijė atsirado neatsitiktinai. Galbūt taip pat norėta priminti Barbaros Žagarietės-Umiastauskaitės kilmę, nurodomas jos prosenelis Tomas ir žymesni giminės atstovai. Umiastovskių genealogijos chronologinėje skalėje Seimo maršalka Jonas Kazimieras yra ankstesnis už Dievo Tarnaitę Barborą Žagarietę, o tei-

sininkas Tomas – žymiai vėlesnis. Nors šiuos du asmenis skiria apie 150 metų, jų veido bruožai panašūs.

Lietuvos nacionalinio muziejaus fonde pasisekė surasti keturias Bronislovo Umiastovskio (1855–1933) ir dvi Mariano Umiastovskio (1870–?) nuotraukas. Ant dviejų Bronislovo fotografijų yra jo autografa (4, 5 pav.). Vienoje iš jų nurodytas giminės herbas (Roch III), o kitoje – 1901 m. data bei Vilniaus fotografas A. Daukša.^{14,15} Likusių dviejų Bronislovo fotografijų antroje pusėje nurodytas vardas, pavardė, herbas, gimimo ir mirties tikslios datos^{16,17} (6, 7 pav.). Ant Mariano abiejų nuotraukų nurodytas Vilniaus fotografas F. Čyžas (8, 9 pav.), o antroje nuotraukų pusėje pažymėtas

8 pav. Marianas Umiastovskis (1870-?). Fotografija 10,5 x 6,5. LNM ATV 7536

9 pav. Marianas Umiastovskis (1870-?). Fotografija 10,5 x 6,5. LNM ATV 7564

vardas, pavardė, XIX a. pab.–XX a. pr.^{18,19} Vienoje Mariano nuotraukoje užrašyta, kad jis vilnietis, o kitoje – Vilniaus apylinkių gyventojas.

Bronislovo ir Mariano veiduose taip pat galima išžiūrėti neabejotiną panašumą. Abu jie gyveno visu šimtmečiu vėliau negu teisininkas Tomas Umiastovskis.

Išvardytuose Umiastovskių giminės atvaizduose ryškus veido bruožų panašumas:

1. Pailga veido forma, aukšta kakta, ilgoka nosis, besibaigianti plačiomis šnervėmis, pastebima nosies pertvarėlė;
2. Horizontali antakių linija, panašus antakių linijos ir nosies jungties de-

- rins, gilios akys, išsidėsčiusios vienoje horizontalėje, simetriškos akių viršutinių ir apatinių vokų linijos, iracionalus žvilgsnis, liudijantis igitą pasitikėjimą ir jausminį pažinimą;
3. Horizontali burnos linija, lūpų kampučiai nežymiai nukreipti žemyn, siauros lūpos, apvalus smakras ir vienodo ilgio kaklas;
 4. Panašiai ant kaktos krenta tamsūs, minkšti plaukai, panašus ausų ir antakių derinys (jos yra beveik viename lygyje), ausų apačia beveik sutampa su nosies apačia, veido plotis ties smilkiniais ir ties skruostais beveik vienodas.

Iš keturių Umiastovskių nagrinėtų atvaizdų (juos skiria beveik 300 metų) du pirmuosius atvaizdus sukūrė dailininkai, o likusius šešis – fotografai. Šiuo atveju fotografijos tarsi patvirtina visų giminės atstovų veidų bruožų panašumą ir pastovumą („geno stiprumas“), o kai kuriuos bruožus šiek tiek patikslina: fotografijose akys yra gilesnės negu lietuografiuotame ir tapytame portretuose.

Svarbiu Umiastovskių atvaizdų šaltiniu yra jau minėta markgrafienės Janinos Umiastovskos knyga *Dalis žemės ir gyvenimo*. Joje tarp pateiktų Umiastovskių giminės portretų randame jau minėtus Jono Kazimiero ir Tomo atvaizdus. Knyga parašyta kaip prisiminimai, iš jos galima spręsti apie kai kurių Umiastovskių giminystės ryšius. Dievo Tarnaitei Barborai Žagarietei joje skirta nedaug vietos – du nepilni puslapiai (152 ir 153). Prisimenama, jog stebuklais pagarsėjusios ir šventąja laikomos Barboros Umiastauskaitės negendantys palaikai ilsisi Žagarėje. Tekste nėra konkretnių duomenų apie Barboros Žagarietės giminystės ryšius. Ji nenurodoma Umiastovskių genealoginiame medyje, tačiau tekste pabrėžiama jos priklausomybė giminės herbui *Roch III*.

Knygoje be jau minėtų Jono Kazimiero ir Tomo portretų dėmesį patraukia keturių Umiastovskių atvaizdai: Tomo jaunesniojo brolio Jokūbo²⁰ (1764–1809), Jokūbo sūnaus Kazimiero²¹ (1804–1863) ir Kazimiero dviejų sūnų – jaunesniojo Alberto²² (1840–1876) bei vyresniojo Vladislavo²³ (1833–1905) (10 pav.). Be to, atsiskleidžia šių asmenų giminystės ryšiai:

Jonas Kazimieras turėjo sūnų Joną-Fabijoną, o šis – sūnų Ernestą-Vilhelmą; pastarasis paliko du sūnus – Joną-Kornelijų ir Joną-Jeronimą. Jonas-Jeronimas turėjo jau minėtus du sūnus: Tomą ir Jokūbą. Tad paaiškėja, kad teisininkas Tomas yra Seimo maršalkos Jono Kazimiero proanūkis.

Lyginant atvaizdus galima pastebėti visų išvardytų Umiastovskių giminiškų bruožus, išskyrus Jokūbo ir jo sūnaus Kazimiero.²⁴ Šių dviejų asmenų portretų kopijose antakių bei nosies linijų jungtys nebūdingos Umiastovskiams, todėl tokie staigūs pokyčiai palieka savotiško nelogiškumo išpūdį. Tai gali būti susiję su portretų kopijų trūkumais. Kita vertus, tie du portretai labiau panašūs į Janinos Umiastovskos giminaičių Duninų-Rajeckių atvaizdą.²⁵

Tokiai minčiai neprieštarauja genealoginio medžio nuoroda į knygos tekste nepaminėtą Jokūbo (1764–1809) sūnų ir Kazimiero (1804–1863) brolių Antonių Umiastovskį (?-1852). Pagal genealoginio medžio duomenis Antonis turėjo sūnų Emilį (1830–1892), o šis – sūnus Marianą (1870-?), Bronislovą (1855–1933), Kazimierą (1861-?) ir dukterį Melanją. Bronislovas paliko tris dukteris. Brolių Bronislavo ir Mariano veido bruožai būdingi Umiastovskių giminei, bet nesutampa su protėvių Jokūbo ir Kazimiero bruožais.

Markgrafienės Janinos Umiastovskos (11 pav.) knygoje pasigendama Umiastovskių giminės moterų atvaizdų, nors genealoginiame medyje pažymėti net septyni jų vardai: Stanislava (šiek tiek ankstesnė už Joną Kazimierą), Gabriela ir Aleksandra (vienoje šakoje su Vladis-

WŁADYSŁAW HR. UMIASTOWSKI
według fotografii paryskiej z r. 1867-ga.

10 pav. Vladislavas Umiastovskis (1833–1905). Fotografija. Iš kn.: *Nalęcz...*, p. 63

JANINA Z HR. OSTROWÓG-SADOWSKICH
WŁADYSŁAWOWA HR. UMIASTOWSKA

11 pav. Markgrafienė Janina Umiastovska (1860–1941). Fotografija. Iš kn.: *Nalęcz...*, p. 107

lavu ir Albertu), Melanja (šakoje tarp Bronislovo ir Mariano), Bronislovo trys dukterys – Kristina, Jadvyga ir Aleksandra (1893–1980). Neaišku, kodėl genealoginiame medyje liko nepažymėtos ne tik Barbora Žagarietė-Umiastauskaitė, bet ir jos bendraamžės giminaitės Elzbieta ir Emerenciana Metylda Umiastauskaitės.²⁶ Be to, svarbu, jog Vilniaus krašte iš tarpukario laikotarpio galėjo išlikti Bronislovo Umiastovskio trijų duk-

terų – Kristinos, Jadvygos ir Aleksandros – fotografijos.

Atvaizdų analizė rodo, kad iš amžiaus į amžių Umiastovskių giminės atstovų svarbiausi veido bruožai mažai keitėsi ir nuo pat XVII a. pradžios išsaugojo bendriausias veido charakteristikas. Manoma, kad išvardyti pagrindiniai giminės atstovų veido bruožai yra būdingi ir Dievo Tarnaitėi Barborai Žagarietėi-Umiastauskaitei.

3. DIEVO TARNAITĖS BARBOROS ŽAGARIETĖS ATVAIZDAI

Stebina tai, kad nėra išlikę žinių apie autentišką Žagarės stebuklų mergelės

atvaizdą. Kyla klausimas, kodėl šventumu, dorybėmis ir neeiliniu grožiu gar-

sėjusiai kilmingo didiko Umiastauskio vienturtei dukrai anuomet neatsirado dailininko, pasiryžusio įamžinti jos asmenį išaukštinančius bruožus. Norint atsakyti į šį klausimą galima nurodyti kelias priežastis. Pirmiausia – tai Barbaros pamotės nepakantumas podukrai. Reikšminga ir tai, kad Senosios Žagarės dvarą nuo didžiųjų XVII a. pirmosios pusės kultūros centrų, ypač Vilniaus ir Krokuvos, skyrė dideli atstumai ir žalieji plotai. Menininkai į tokias vietas be atskiro pakvietimo neužsukdavo. Po Barbaros netikėtos mirties, pakeitusios giminės pergalių ir šlovės spindesį, vargu ar dvare buvo reikalingas atvaizdas, kuris primintų savo turiniu sudėtingą anų laikų istoriją. Šiuo atveju svarbu įvertinti ir kultūrinės-istorines aplinkybes.

Portretinių atvaizdų požiūriu Barbora Žagarietė-Umiastauskaitė yra didelė priešingybė karalienei Barborai, Žygimanto Augusto žmonai, gyvenusiai visu šimtmečiu anksčiau, t.y. Renesanso epochoje. Karalienės grožį siekė įamžinti žymiausieji XVI a. pirmosios pusės ir vėlesnių laikų menininkai. Išlikusių atvaizdų gausybėje karaliaus žmona buvo idealizuojama, todėl vėliau ginčytasi dėl jos portretinių bruožų autentiškumo.²⁷ Barbaros Radvilaitės-Žygimantienės portretuose šalia asmens aukštinimo galima įžiūrėti ano meto pasaulėjautos tragiškumą. Jį pagimdė XVI a. kultūros prieštarumas – antikinio ir krikščioniškojo pradų susidūrimas. Iš vienos pusės Renesansas – džiaugsmingo žmoniškųjų galių skleidimosi epocha, o iš kitos – giliausio savo būties tragizmo suvokimo laikotarpis. Ne visi Renesanso epochos valdovai, mąstytojai, meninin-

kai suprato, kad Kristaus nurodytas kelias į naują ir aukštesnę būtį nesutampa su gaivinamais antikinės epochos laimėjimais.

Anuomet, kai Barbora Umiastauskaitė Žagarėje pradėjo savo gyvenimo kelią, žmogaus didybę šlovinantys Renesanso laikai jau buvo pasitraukę į praeitį. Jie paliko nerimo jausmą, kuris bylojo apie žmogaus nuopolį ir būties problemišumą. Naujųjų amžių žmogus XVII a. pradžioje buvo pažymėtas harmonijos praradimu, darnos stoka ir gyvenimo nepastovumu. Išėjimas iš tokios situacijos ieškota proto galioje, giminės pasiekimuose, pasilinksminimuose ir kt. Proto aštrumu įvairiose srityse, ypač baroko mene, mėginta pasiekti sunkiai suderinamų dalykų darną. Tam tikslui buvo naudojama metafora, nauja mintis, emblema, simbolis. Taip pat stengtasi pabrėžti žmogaus širdies didelę svarbą. Ne visi suprato, jog nuolatiniai pasilinksminimai gali vesti į pražūtį. Filosofas B. Pascalis, Barbaros Žagarietės-Umiastauskaitės amžininkas, taikliai pastebėjo: *pasilinksminimas – pati sunkiausia menkystės forma, nes jis neleidžia sielai pasveikti*. Tokią mintį Pascalis Paryžiuje užrašė tuomet, kai žmonijai Barbora Umiastauskaitė iš Žagarės jau buvo davusi tylųjį išpėjimo ženklą.

Katalikų Bažnyčia sėkmingai vadovavo kontreformaciniam judėjimui prieš liuteroniškai nusiteikusias jėgas ir visai paskatino barokinio meno raišką. Šis menas atitiko katalikų tikslus ir traukė savo grožiu. Protestantiškasis tikėjimas vengė puošmenų ir atvaizdų. Barokas įkūnijo prabangą, dekoratyvumą, didybę, susimąstymą, nenutrūkstamą judėji-

mą, polėkį, aistrą, ekstazę, asmenybiškumą. Jis turėjo išaukštinti Katalikų Bažnyčią ir karaliaus valdžią.

Barboros Žagarietės-Umiastauskaitės portreto, jai gyvai esant, greičiausiai, dar nebuvo. Dievo Tarnaitės atminties ir atvaizdo išlikimo klausimas po jos žūties sprendėsi visiškai kitaip negu pagal gyvavusią to meto tradiciją. Prisiminimai apie Barboros Umiastauskaitės skaistumą, gailestingumą, geradarystes išliko vietinių gyventojų ir žemdirbių atmintyje.²⁸ Dauguma tų žmonių priklausė didikams ir karališkosios ekonomijos dvarams. Nieko nėra žinoma apie atvaizdų platinimo tradiciją to meto liaudies papročiuose. Tačiau vėliau, švedams Žagarėje sudeginus didikų giminės karstus, ir išlikus vieninteliam nesudegusiam Barboros Žagarietės-Umiastauskaitės kūnui, pradėta garbinti jos relikvijas.²⁹ Palaikai atsidūrė atstatytos Senosios Žagarės bažnyčios rūsyje, karstelyje įrengti stiklai. Pro juos buvo galima matyti stebuklingai išlikusios Dievo Tarnaitės veidą, kuris atrodė tikresnis už bet kokį meninį atvaizdą. Pamaldaus apsilankymo prie karsto prisiminimui, kaip jungties su šventybe patvirtinimui, atsirado tradicija parsinešti į savo namus atkarpelę raudono kaspino nuo šventosios rūbo.

Anuomet niekam neatėjo į galvą mintis, kad XX amžiuje ne tik bus viešai tyčiojama iš žmonių reiškiamos pagarbos šventybei, bet ir niekinami niekuo nekalto jauno žmogaus palaikai.³⁰ Tai akivaizdu, nes senosios Žagarės bažnyčia 1963 m. buvo uždaryta ir netrukus iš jos dingo relikvijos.

Šiandien svarbu surasti arba atkurti Dievo Tarnaitės Barboros Žagarietės-

12 pav. Barbora Umiastauskaitė-Žagarietė (1628–1648). Taujėnų Šv. Kryžiaus Išaukštintimo bažnyčia. 1979. Iš kn.: Jonas Voveris N.S..., p. 152

Umiastauskaitės atvaizdą. Tokių bandymų būta ir anksčiau.

Taujėnų Šv. Kryžiaus Išaukštintimo bažnyčios klebonui monsinyjorui Jonui Voveriui, grįžusiam iš Sibiro tremties, 1979 m. kilo mintis šventovės piliastrus papuošti natūralaus dydžio atvaizdais tų asmenų, kurių atmintis reikšminga Bažnyčiai ir Lietuvai. Tarp jų reikšmingą vietą užima nutapytas Barboros Žagarietės atvaizdas.^{31,32} Ji suvokiama tarsi Lietuvos angelas sargas, todėl pavaizduota lietuvaitės tautiniais rūbais, su kryželiu ant kaklo ir lelijos žiedų šakelė rankose (12 pav.). Jaučiama, kad dai-

13 pav. Dail. Stasė Smalinskienė (g. 1929). Barboros Žagarietės. XX a., antroji pusė. Iš kn.: Stasys Maziliauskas..., p. 310

14 pav. Nežinomas dailininkas. Barboros Žagarietės. XX a., antroji pusė. Kartonas, pastelė. 32,5 x 41,5. Šiaulių vyskupijos kurija

lininkas rėmėsi konkrečiais istoriniais faktais. Nežinoma, kokiais šaltiniais remtasi atkuriant Barboros Umiastauskaitės veido bruožus.

Amerikos lietuvių tapytoja ir skulptorė Stasė Smalinskienė (mergautinė pavardė Vaitiekaitytė, g. 1929 m. Lietuvo-

je, į JAV išvyko 1950 m.) sukūrė Barboros Žagarietės portretą, kuriame meninėmis priemonėmis siekta atskleisti Dievo Tarnaitės sielos grožį ir lietuviškuosius bruožus³³ (13 pav.). Atrodo, kad tas kūrinys taip pat buvo grindžiamas istorine medžiaga (dailininkė palaikė ryšius su Amerikos lietuvių bendruomenėmis ir su Livonijos vizualinių menų asociacija Mičigane), tačiau nežinoma kokia.

Gruzdžių Švč. Trejybės bažnyčioje prof. habil. dr. Alfonsas Motuzas 1996 m. birželio mėn. atrado pastele pieštą darnios kompozicijos, išraiškingą ir liaudiškai pasaulėjautai būdingą nedidelio formato Barboros Žagarietės atvaizdą³⁴ (14 pav.). Kūrinio autorius kol kas nežinomas. Manoma, kad jis sukurtas XX a. antrojoje pusėje. Dievo Tarnaitė vaizduojama su kukliu, būdingu XVII a. melsvų tonų rūbu, pilko lango ir raudonos užuolaidos fone, anapusybėn nukreiptu žvilgsniu. Arčiau lango – palmės ir žydinčios lelijos šakelės. Darnių bruožų veidas ir nedidelės nosies forma primena jau minėtos margrafienės Janinos Umiastovskos (iš Ostrorog-Sadovskių giminės) jaunystės dienų fotografiją.³⁵ Janina Ostrorog-Sadovska 1882 m. ištekėjo už maršalo Vladislavo Umiastovskio ir iki pat II pasaulinio karo rūpinosi Barboros Žagarietės beatifikacija.

Žinomas šiaulietis dailininkas Bonaventūras Šaltis, naudodamasis Umiastovskių giminės išlikusiomis fotografijomis ir savąja vaizduote, 2006 m. sukūrė naują Barboros Žagarietės portretą. Dailininkas drobėje sudabartino Dievo Tarnaitės atvaizdą – panaudojo psichologizavimo principus ir meistriškai nutapė atvaizdo visumą (15 pav.). Šiame darbe

B. Šaltis lieka ištikimas savo kūrybos principui: dėmesys sutelkiamas į vaizduojamojo asmens dinaminę triadą – į akių žvilgsnį, rankų judesį ir korpusą. Triadoje reiškiasi dinaminė hierarchija. Žiūrovas tarsi kviečiamas kontempliuoti hierarchijos prasmes. Dinaminėje hierarchijoje sąveikauja visuma ir vienybė, dalys ir fragmentai. Ypač išraiškingai nupieštas nuoširdus ir gailestingas Dievo Tarnaitės žvilgsnis. Jos rankos tarsi pasakoja paskutinius išgyvenimus. Skaidriais ir subtiliais baltos spalvos tonais ir pustoniais nuskamba šventosios rūbas.

Senosios Žagarės bažnyčios šventoriuje 2006 m. rugpjūčio 6 d. Šiaulių vyskupas Eugenijus Bartulis pašventino koplytstulpį Dievo Tarnaitei Barbarai Žagarietei (16 pav.). Menišku ažuoliniu paminklu Dievo Tarnaitei atsidėkoti už sesers pagydymą stengėsi Alfonsas Lapinskas. Dailių formų lietuvišką koplytstulpį išskaptavo patyręs meistras Rimantas Zinkevičius. Koplytstulpyje Barbora Žagarietė pavaizduota taip pat, kaip ir Taujėnų bažnyčioje. Lelijų žiedų vainikas iškelia Dievo Tarnaitę virš koplytstulpio aštuoniakampio pagrindo. Koplytstulpį užbaigia puošnus stogelis su kalnu geležiniu kryžiumi. Jame – lietuviškų kryžių motyvai – širdis ir stiliizuotos šakelės su tulpių žiedais. Barbora Žagarietė koplytstulpyje tarsi Lietuvos angelas sargas sugrįžo į gimtinės bažnyčios šventorių.

Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės atvaizdo paiešką šiuo metu vainikuoja Šiaulių mieste surasta senovinio raižinio fotografija, daryta XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje (17 pav.). Išlikęs atvaizdas šiek tiek paliestas laiko ir aplinkybių. Jis – pe-

15 pav. Dail. Bonaventūras Šaltis. Barbaros Žagarietės paveikslas. 2006. Drobė, aliejus. 120 x 90. Šiaulių vyskupijos kurija

16 pav. Koplytstulpis Dievo Tarnaitei Barbarai Žagarietei. Senosios Žagarės bažnyčios šventorius. 2006. Drožėjas Rimantas Zinkevičius. Vysk. E. Bartulio nuotrauka

17 pav. Nežinomas dailininkas. Stebukladarės Barboros Žagarietės atvaizdas. Popierius, raižinys. XVIII a. pab.–XIX a. pirma pusė. Fotografija 20,5 x 14,5. Nuotrauka iš S. Šimaičio asmeninio archyvo

dagogės B. M. šeimos nuosavybė. Prie šio atvaizdo buvo meldžiamasi ir prašoma Barboros Žagarietės užtarimo mažai dukrytei Jadzytei (būsimos pedagogės B. M. mamai, kilusiai iš Žagarės) dėl negyjančių nudegimo žaizdų. Žinomi gydytojai teigė, jog pagyti vilčių nėra. Maldas prie šio atvaizdo lydėjo stebuklingas išgijimas, kurio detales Dievo Tarnaitės Barboros Žagarietės beatifikacijos bylos Tribunolo atstovams ir šių eilučių autoriui 2007 m. balandžio mėn. papasakojo atvaizdo saugotoja pedagogė B. M. iš Šiaulių. Atvaizdo antroje pusėje yra įrašas, nurodantis, kad jis 1913 m. pirktas iš Čerkauško. Šv. Barbora mūsų šeimos stebukladarė. Tą įrašą paliko stebuklingai pagijusi, o vėliau sukūrusi šeimą ir tapusi

mama Jadvyga B. (N.). Atvaizdo fotografija buvo išsigyta Žagarėje. Šis įvykis taip pat buvo aprašytas J. Nekrašiaus straipsnyje *Palaimintosios Barboros Žagarietės istorija* (Respublikinės ezoterikų konferencijos žurnalas *Lemtis*, 2006, Nr. 4, p. 29–32). Jame pateikta minėto atvaizdo rekonstrukcija. Gaila, kad straipsnyje dėl neaiškių priežasčių išspausdintos Dievo Tarnaitės dviejų atvaizdų ne tiesioginės, o atvirkštinės versijos.

Iš Žagarės į Šiaulius atkeliavęs Dievo Tarnaitės atvaizdas ypatingas tuo, kad prie jo buvo išmelsta malonių. Be to, jame Dievo Tarnaitė vaizduojama su karūna – amžinojo gyvenimo ir priklausomybės dangaus karalystei simboliu. Tai neabejotinas Barboros Žagarietės šventumo liudijimas.

Vaizduojama karūnuota nuostabaus grožio mergelės galva. Subtilių linijų ir detalių įvairovėje išryškėja grakštus kaklas, pridengtas rūbo krašteliu. Veidas patraukia švelniu ritmu, nesibaigiančiu judėjimu ir natūralumu, kuriame pulsuoja džiaugsmingas būvis ir palaiminga rimtis. Netikėtą grakštumą dailininkas išgauna kampu nukreipdamas vaizduojamojo asmens veidą dviem suderintais erdviniais judesiais – galvos pasukimu ir jos palenkimu į žiurovą. Atvaizdo dinamika – detalių sujungimas į visumą – pradedant dailiais veido bruožais, dangišku, mielaširdingu ir tyru žvilgsniu, skaidriomis akimis ir baigiant baltu galvos apdangalu, kuris pakylėja karūną. Apdangalo linijų ritmas primena šviesos spindulius, sklindančius nuo karūnos link veido ir išryškinančius nuostabius tikro asmens bruožus. Veidą ir karūną vienija šviesus skritulio pavidalo nim-

bas – dieviškumo ir šventumo simbolis. Atvaizdas atliktas su įkvėpimu, nuoširdžiai ir meistriškai. Karūna saikingai detalizuota ir šiuo atveju naudojama kaip simbolis. Atvaizdas primena Renesanso laikų paveikslą. Akių gelmėje galima išvelgti vienybę su Dievu. Šiame kūrinyje regime idealaus žmogaus realų atvaizdą. Pavaizduotoji XVII a. pradžios asmenybė visa savo esybe atrodo tobula ir laisva nuo bet kokių savo meto ribotumų. Tuo ji patraukia dabarties žmogų.

Šis Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės atvaizdas panašus į kitus Umiastovskių portretus, labiausiai – į jos bendraamžio giminaičio Seimo maršalkos Jono Kazimiero Umiastovskio atvaizdą. Tačiau jų veiduose galima rasti ir skirtumų, pvz., šiek tiek skiriasi nosies ir lūpų forma. Visa tai rodo, kad kuriant šį Dievo Tarnaitės atvaizdą nebuvo seka-

ma Jono Kazimiero Umiastovskio litografija. Dievo Tarnaitės Barbaros Žagarietės atvaizdas greičiausiai buvo sukurtas talentingo dailininko XVIII a. pab.–XIX a., t.y. tuomet, kai palaikai dar buvo išlaikę būdingiausių veido bruožus. Praeityje galėjo būti platinami šio atvaizdo paveikslėliai. Jie galėjo įtakoti menininką, sukūrusį 1996 m. Gruzdžių bažnyčioje atrastą pastelinį Barbaros Žagarietės atvaizdą.

Straipsnio autorius viliasi, kad apžvelgtoji ikonografinė medžiaga paskatins skaitytoją ir menininkus daugiau pasidomėti dar nesurastais ir kuriamais Dievo Tarnaitės atvaizdais, patikslinti čia išsakytas mintis ir pateiktus duomenis, o svarbiausia – palengvins pamaldumo kelią į Dievo Tarnaitę Barbarą Žagarietę, ir taip pagreitins jos beatifikacijos procesą.

IŠVADOS

1. Šventumo supratimas susijęs su personifikuotos visumos ir vienybės aiškinimu. Tokios sampratos pasigendama Platono ir Aristotelio filosofijoje.
2. Barbaros Žagarietės šventumas sietinas su gilesniu kūno-sielos problemos supratimu.
3. Jaunimui reikėtų suprasti, kad kiekvienas žmogus atsakingas prieš Dievą už kūno-sielos vienybę ir veikimą vienybėje su Dievu, ypač išganymo dalykuose.
4. Barbaros Žagarietės reikšmė XVII a. pradžios kultūrinėje-istorinėje aplinkoje nepakankamai tyrinėta. Barbaros pasišventime ir jos žūtyje galima išvelgti ne tiek tylų protestą, kiek ženklą ir perspėjimą prieš ano meto dorovinį sąmyšį ir tuos papročius, kurie prieštaravo krikščionybės esmei. Europa anuomet iš Žagarės duoto ženklo neišgirdo.
5. Šiuo metu Lietuvos archyvuose, bibliotekose ir muziejuose surasta keturių Umiastovskių, gyvenusių nuo XVII a. pr. iki XX a. pr. aštuoni atvaizdai: du iš jų sukurti dailininkų, o kiti šeši – fotografijos. Be to, keletą Umiastovskių atvaizdų ir genealoginį medį pateikia markgrafienė J. Umiastovska 1928 m. prisiminimų knygoje.
6. Atvaizdų analizė rodo, jog iš amžiaus į amžių Umiastovskių giminės atstovų svarbiausieji bruožai mažai

keitėsi ir nuo pat XVII a. pradžios išsaugojo bendriausias veido charakteristikas. Manoma, jog išvardyti pagrindiniai giminės atstovų veido bruožai yra būdingi ir Dievo Tarnaiti Barborai Žagarietei.

7. Barbaros Žagarietės atvaizdo paiešką šiuo metu vainikuoja Šiauliuose surasta XVIII–XIX a. raizinio fotografija, kuri XX a. pradžioje buvo atvežta iš Žagarės ir yra pažymėta neabejotinai šventumo liudijimu.

Literatūra ir nuorodos

- 1 Piotr Jacek Jamski. Žemloslavo rezidencija ir jos kūrėjai XIX ir XX amžių sandūroje // *Menotyra*, 1998, Nr. 1, p. 52–57.
- 2 Nałęcz. *Szmat ziemi i życia. Opisy i wspomnienia z przedmowę Czesława Jankowskiego*. – Wilno, 1928, p. 152–153.
- 3 Vysk. dr. Jonas Boruta SJ. Markgrafienės Janinos Umiasovskos pastangos pradėti Barbaros Žagarietės kanonizacijos byla 1937–1938 // *Lietuvių Katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2001, t. 19, p. 491–518.
- 4 Vysk. dr. Jonas Boruta SJ, Irena Katilienė, Algimantas Katilius. Barbaros Žagarietės stebuklų knygą suradus // *Lietuvių Katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2000, t. 16, p. 443–481.
- 5 Dr. Alfonsas Motuzas. Dėl Barbaros Žagarietės šventumo // *Lietuvių Katalikų mokslo akademijos metraštis*, 2000, t. 16, p. 79–116.
- 6 Alfonsas Motuzas. *Katalikų liaudies pamaldumo praktikos Lietuvoje*. – Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 2004, p. 183–207.
- 7 *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*. Lietuvos Vyskupų Konferencija. Tarpdiecezinės Katechetikos Komisijos leidykla, 1996, p. 83.
- 8 *Mūsų tikėjimo šviesa. Trumpas katekizmas katalikų šeimoms*. Lietuvos Vyskupų Konferencijos leidinys. – Kaunas, 1992, p. 15.
- 9 Jolita Sarcevičienė. *Lietuvos didikės proginėje literatūroje: portretai ir įvaizdžiai*. – Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 2005, p. 138.
- 10 Stasys Šimaitis. Senosios ir Naujosios Žagarės istorijos simboliai. Šaltiniai ir jų tyrimai // *Žagarė*. – Vilnius: Versmė, 1998, p. 222.
- 11 LNM, IMik 1495. Jonas Kazimieras Umiasovskis. Litografas Grenier François (1793–1867). Iš J. K. Vilčinskio išleisto albumo *Vilniaus archeologijos muziejus*. Popierius, litografija 36 x 26,5.
- 12 LMAB RS, Fg. 1-2060. Umiasowski, Tomasz. Portretas. Vilnius, 1883? Fotografija 11 x 13.
- 13 Nałęcz, p. 9.
- 14 LNM, ATV 7431.
- 15 Ten pat, ATV 10459.
- 16 Ten pat, ATV 10457/1.
- 17 Ten pat, ATV 10457/2.
- 18 Ten pat, ATV 7536.
- 19 Ten pat, ATV 7564.
- 20 Nałęcz, p. 17.
- 21 Ten pat, p. 39.
- 22 Ten pat, p. 24, p. 41.
- 23 Ten pat, p. 63, p. 53, p. 54, p. 93, p. 99.
- 24 Ten pat, p. 17, p. 39.
- 25 Ten pat, p. 132.
- 26 Stasys Šimaitis, p. 223.
- 27 Marija Matuškaitė. *Karalienė Barbora ir jos atvaizdai*. – Vilnius: Versus aureus, 2005, p. 113.
- 28 Vysk. dr. Jonas Boruta SJ, Irena Katilienė, Algimantas Katilius, p. 444.
- 29 Zenonas Ivinskis. *Žagarės Barbora / Rinktiniai raštai*. – Roma, 1987, t. 4, p. 639–642.
- 30 Alfonsas Motuzas. Barbora Umiasovskaitė-Žagarietė – Žiemgalos krašto palaimintoji // *Žiemgala*, 2007, Nr. 1, p. 14.
- 31 Jonas Voveris N.S. *Jaunystės švyturiai pasauliui*. – Kaunas: Caritas, 2002, p. 152.
- 32 Dr. Aldona Vasiliauskienė. Liaudies pamaldumo, susijusio su Dievo Tarnaitė Barbora Žagariete, tęstinumas // *Lietuvos aidas*, 2007 01 12, p. 8.
- 33 Stasys Maziliauskas. *Lietuvos kelias krikščionybėn. Istorinė apžvalga*. – Chicago IL – Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1992, p. 310.
- 34 Alfonsas Motuzas. *Katalikų liaudies pamaldumo praktikos Lietuvoje*, p. 172.
- 35 Nałęcz, p. 107, p. 209.
- 36 *Šiaulių vyskupija 1997–2007*. – Šiauliai: Šiaulių vyskupijos kurija, 2007, p. 16.